

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

lipiec-sierpień-wrzesień

Nr 44/2
(3/2018)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPURKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JULDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLOU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 | e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Ksiądz dr Marek Kozera

Spis treści

Artykuły

LESZEK CŹWIKŁA *Respublica bene ordinata*. Udział elit prawosławnych w życiu politycznym w Rzeczypospolitej w XV – XVIII w. (część I) | 21

FILIP CIEPŁY *Normatywna koherencja prawa i moralności* | 38

DOMINIK TYRAWA *Omnibus bonis expedit salvam esse rem publicam. Uwagi na tle modelu bezpieczeństwa w polskiej Konstytucji* | 50

KONRAD DYDA *Urząd proboszcza i wikariusza w kodyfikacjach prawa Kościoła łacińskiego* | 60

ADRIAN ROMKOWSKI *Artykuł 256 § 1 kk w świetle wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji zasady nullum crimen sine lege (certa)* | 72

JERZY NIKOŁAJEW *Kodeksowe uprawnienia skazanych i tymczasowo aresztowanych wynikające z realizacji wolności sumienia i religii. Norma prawna a praktyka* | 96

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach o zabójstwa w Polsce* | 121

MAŁGORZATA SZYDŁO-KALINKA *Nadzór kuratora sądowego jako jedno z możliwych zarządzeń sądu opiekuńczego* | 131

PAULINA LEDWOŃ *Problemy interpretacyjne związane z procesem powstania odrębnej własności lokalu z mocy prawa* | 148

MATEUSZ ANIOŁ *Interpretacja sprawiedliwości jako konfliktu* | 157

ANNA MARIA BARAŃSKA *Cesja umowy w prawie włoskim* | 166

ŁUKASZ CHYLA *Prawne aspekty klonowania ludzi w perspektywie regulacji międzynarodowych* | 177

ALEKSANDRA RUDKOWSKA, PATRYCJA FIGUŁA *Rola sędziego w kształtowaniu polubownych metod rozwiązywania sporów w świetle przepisów kodeksu postępowania cywilnego* | 196

ANNA MOSKAL *Analiza krytyczna rozszerzania zakresu podmiotowego i przedmiotowego klauzuli sumienia po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 2015* | 212

PIOTR ARTUR OLECHOWSKI *Uwagi na temat Wojewódzkich Komisji do spraw orzekania o Zdarzeniach Medycznych w kontekście metod ADR* | 228

BARTŁOMIEJ ORAWIEC *Jakie wzory są chronione przez zarejestrowane wzory wspólnotowe w postaci obrazów przygotowanych przy wykorzystaniu programu komputerowego Computer Assisted Design (CAD)?* | 239

MAGDALENA STOPIAK *Nowe technologie a walka z oszustwami VAT* | 249

EWA KRUK *Kwestia dobrowolnego poddania się karze a niestawiennictwo oskarżyciela publicznego na rozprawę w trybie art. 46 § 2 k.p.k.* | 261

DAMIAN GIL *Nemo se ipse accusare tenetur a obecna sytuacja oskarżonego* | 271

AGNIESZKA KRAKEM *Uwalnianie nanoodpadów do środowiska – ryzyko, zagrożenia i aspekty prawne* | 285

PAULINA KOWALSKA *Błędne pouczenie sądu o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia a brak tej informacji* | 303

IWO JAROSZ *Krytyka instytucji kapitału zakładowego a Projekt Societas Unius Personae* | 316

JAKUB NIEMIEC *Uwagi na temat ładu korporacyjnego w Chińskiej Republice Ludowej* | 333

TOMASZ GUZIK *Zastosowania modelu homo oeconomicus w analizie ekonomicznej ugody administracyjnej (art. 114 k.p.a.)* | 348

WALDEMAR ZADWORNY, STANISŁAW GEMRA *Ocena jakości usług w transporcie zbiorowym na przykładzie Miejskiego Zakładu Komunikacji Spółka z o.o. w Jarosławiu* | 366

Glosa

GRZEGORZ WOLAK *Samodzielność tytułu do dziedziczenia z ustawy przez dalszych następnych a odrzucenie spadku. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2016 r., II CSK 529/15* | 380

Recenzja

ARTUR LIS *Pavel Otmar Krafl, Polské provinciální synody 13.-15. století* | 397

Contents

Articles

LESZEK ÓWIKŁA *Respublica bene ordinata. Participation of Orthodox Elite in political life in the 15th and 18th century Republic. (part I)* | 21

FILIP CIEPŁY *Normative Coherence of Law and Morality* | 38

DOMINIK TYRAWA *Omnibus bonis expedit salvam esse rem publicam. Comments on the background of the security model in the Polish Constitution* | 50

KONRAD DYDA *The ecclesiastical office of parish priest and vicar in codifications of latin Church* | 60

ADRIAN ROMKOWSKI *Article 256 § 1 of Polish criminal code in the perspective of constitutional principle nullum crimen sine lege (certa) in article 42.1 of the Constitution* | 72

JERZY NIKOŁAJEW *Codex rights of convicts and detainees resulting from the implementation of freedom of conscience and religion. Legal norm and practice* | 96

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Studies vetting the observance of rules for conducting forensic evidence by inspection in killing cases in Poland* | 121

MAŁGORZATA SZYDŁO-KALINKA *Supervision of a probation officer as one of the possible orders of the guardianship court* | 131

PAULINA LEDWOŃ *Interpretation problems related to the issue of the creation of a separate ownership of premises by virtue of law* | 148

MATEUSZ ANIOŁ *Interpretation of Justice as a Conflict* | 157

ANNA MARIA BARAŃSKA *Assignment of contract rights in Italian law* | 166

ŁUKASZ CHYLA *Legal aspects of human cloning under international regulations* | 177

ALEKSANDRA RUDKOWSKA, PATRYCJA FIGUŁA *Role of the judge in the forming of amicable methods of solving disputes in the light of provisions of the Code of Civil Procedure* | 196

ANNA MOSKAL *Critical analysis of the extension of subjective scope of conscience clause after the verdict of the Constitutional Tribunal from 7th October 2015* | 212

PIOTR ARTUR OLECHOWSKI *Comments on the Provincial Commission for the adjudication of Medical Events in the context of ADR methods* | 228

BARTŁOMIEJ ORAWIEC *What is the design protected by a CAD rendered Registered Community Design?* | 239

MAGDALENA STOPIAK *New technologies and the fight against VAT fraud* | 249

EWA KRUK *The issue of voluntary submission to penalty and non-appearance of the public prosecutor in the trial pursuant to Art. 46 § 2 of the Code of Criminal Procedure* | 261

DAMIAN GIL *Nemo se ipse accusare tenetur and the current situation of the accused* | 271

AGNIESZKA KRAMEK *Releasing nanowaste to the environment - risks, threats and legal aspects* | 295

PAULINA KOWALSKA *Erroneous court instruction on admissibility, date and manner of lodging an appeal and lack of this information* | 303

IWO JAROSZ *Critical approaches to share capital and the draft Societas Unius Personae Regulations* | 316

JAKUB NIEMIEC *Remarks on corporate governance in People's Republic of China* | 333

TOMASZ GUZIK *Applications of homo oeconomicus concept in economic analysis of Polish administrative agreement* | 348

WALDEMAR ZADWORNY, STANISŁAW GEMRA *Evaluation of public transport service quality based on Municipal Transport Company "Private Limited Company in Jarosław"* | 366

Gloss

GRZEGORZ WOLAK *Independence of the statutory inheritance right by remoter descendants and rejection of inheritance. Gloss to the decision of the Supreme Court of 15 June 2016, II CSK 529/15* | 380

Review

ARTUR LIS *Pavel Otmar Krafl, Polské provinciální synody 13.-15. století* | 397

Małgorzata Szydło-Kalinka

Nadzór kuratora sądowego jako jedno z możliwych zarządzeń sądu opiekuńczego

Supervision of a probation officer as one of the possible orders of the guardianship court

1. Uwagi wstępne

Zagadnienie dotyczące ingerencji sądu opiekuńczego w wykonywanie władzy rodzicielskiej ma szczególne znaczenie z uwagi na to, że rodzina jest podstawową komórką społeczną a obecnie można zaobserwować ciągle zwiększającą się liczbę spraw rodzinnych.

W sytuacjach w których dobro dziecka jest zagrożone, sąd może wybrać spośród zarządzeń wymienionych w treści art. 109 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹. Celem niniejszego artykułu jest zatem przybliżenie jednego z najczęściej orzekanych zarządzeń opiekuńczych sądu rodzinnego w postaci nadzoru kuratora. Przedstawiona zostanie instytucja ograniczenia władzy rodzicielskiej, przyczyny takiego rozstrzygnięcia oraz zostanie scharakteryzowana postać kuratora sądowego i jego rola w nadzorze nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej.

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Dz.U. 2017, nr 682 j.t., dalej jako k.r.o.

2. Ograniczenie władzy rodzicielskiej jako jedno z rozstrzygnięć sądu opiekuńczego

2.1. Krótka charakterystyka instytucji władzy rodzicielskiej

Władza² rodzicielska zgodnie z treścią art. 92 i 93 k.r.o., przysługuje obojgu rodzicom aż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności³. Wobec braku ustawowej definicji „władzy rodzicielskiej” przyjmuje się, że są to obowiązki i uprawnienia rodziców względem dzieci⁴. Natomiast przez treść władzy rodzicielskiej należy rozumieć: pieczę nad osobą dziecka, przedstawicielstwo oraz zarząd majątkiem dziecka. Zgodnie z dyspozycją z art. 96 § 1 k.r.o. - „rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotować je należycie do pracy dla

² „Władza” oznacza rządzenie, oddziaływanie na kogoś. Pojęcie to kojarzy się również z „czynnościami władczymi, z urzędem”, a także ma zabarwienie polityczno-prawne. Termin „władza rodzicielska” podkreśla autorytet rodziców ale i również niesie za sobą względy tradycji. Władza rodzicielska przeszła ewolucje nie tylko w zakresie nazewnictwa ale i również poprzez kontekst społeczny, prawny i kulturowy. Wywodząca się z prawa rzymskiego „*patria potestas*” wiązała się nieodłącznie z „*ius vitae et necis*”. Chodziło tutaj o nieograniczoną władzę ojca nad całą rodziną. We współczesnych czasach jednak trudno mówić o władzy rodzicielskiej w tym kontekście. Wynika to ze zmiany stosunków w rodzinie a co za tym idzie zmiany stosunków społecznych. Wspomnieć należy również o koncepcji zmiany pojęcia „władza” na „pieczę rodzicielską”. H. Dolecki, *Ingerencja w sprawowanie władzy rodzicielskiej*, Warszawa 1983, s. 23-24; Tenże, *Władza czy pieczę rodzicielska*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” (1979), Prawo LXXIV, s. 88 i n.; A. Łapiński, *Ograniczenia władzy rodzicielskiej*, Warszawa 1975, s. 19-23; W. Stojanowska, *Władza rodzicielska*, Warszawa 1988, s. 6.

³ Okres pełnoletności na ogół nie budzi wątpliwości. Co do zasady, obejmuje czas do ukończenia przez dziecko 18 roku życia. Wyjątkiem jest sytuacja, w której kobieta zawiera związek małżeński za zezwoleniem sądu opiekuńczego, której nie traci w razie unieważnienia małżeństwa. Władza rodzicielska nie może być przedłużona. Z kolei jeżeli mowa o powstaniu władzy rodzicielskiej, jest to chwila od urodzenia się dziecka. Jednakże słusznie można spotkać z poglądami na temat wcześniejszego powstania władzy rodzicielskiej. H. Dolecki stwierdza, że wobec dziecka nie urodzonego „nie może być realizowany podstawowy obowiązek rodziców, jakim jest wychowanie dziecka”, gdyż w przypadkach ochrony praw *nasciturusa* powołuje się kuratora (art. 182 k.r.o.). H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 30.

⁴ Por. art 95 k.r.o.; H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 26-27; A. Łapiński, *dz. cyt.*, Warszawa 1975, s. 23. Podobnie pojęcie władzy rodzicielskiej definiuje orzecznictwo. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dn. 5.05.2000 r., II CKN 761/00, LEX nr 51982: „Władza rodzicielska, jak to wynika z całością przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a zwłaszcza art. 95 § 1, art. 96 i art. 98 § 1, stanowi ogół obowiązków i praw względem dziecka mających na celu zapewnienie mu należytej pieczy i strzeżenie jego interesów”. Z kolei, w uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z dn. 8.03.2006 r., III CZP 98/05, OSNC 2006/10, poz. 158: „Władza rodzicielska, ze względu na swój charakter, wykazuje jako prawo podmiotowe szczególne cechy. Jej zasadniczą właściwością stanowi to, że jej atrybuty są zarazem obowiązkiem rodziców, podstawowym zaś celem jest funkcja ochronna względem dziecka”.

dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień”. Zatem słusznie należy stwierdzić, że piecza rodzicielska, jest najważniejszym obowiązkiem rodziców względem dziecka⁵. H. Dolecki określa mianem „pieczy nad osobą dziecka”: „stałą troskę o dziecko obejmującą zapewnienie mu odpowiednich warunków życia oraz ochronę przed niekorzystnymi i niebezpiecznymi wpływami innych osób i otoczenia”⁶. Potrzeba opieki niewątpliwie wynika z tego, że dziecko ze względu na swoją słabość fizyczną i niedojrzałość jest bardziej podatne i narażone na wpływy zewnętrzne⁷. Z kolei „piecza nad majątkiem dziecka”, oznacza zobowiązanie rodziców do należytej staranności wobec dbałości o majątek dziecka⁸. Zaznaczyć należy, że czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu wymagają zezwolenia sądu opiekuńczego. Z kolei kwestia reprezentacji dziecka jest unormowana w treści art. 98 k.r.o., zgodnie to z którym to „rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską”.

2.2. Istota zarządzeń opiekuńczych z art. 109 k.r.o.

Słuszność przepisów o ingerencji sądu opiekuńczego w wykonywanie władzy rodzicielskiej nie budzi wątpliwości⁹. Prawna ochrona rodziny ma na celu zapewnienie odpowiedniego jej funkcjonowania, a także zapobieganie wszelkim nieprawidłowościom i opiekę nad najmłodszymi. Jednakże w przypadkach gdy dobro dziecka jest zagrożone, sąd może wydać jedno z rozstrzygnięć: pozbawić władzy rodzicielskiej jednego albo obydwójga rodziców (art. 111 k.r.o), zawiesić jej wykonywanie (art. 110 k.r.o.) albo ograniczyć sprawowanie władzy rodzicielskiej (109 k.r.o).

W kontekście niniejszego artykułu zostanie przedstawiona tematyka ograniczenia władzy rodzicielskiej. Istotą tej instytucji jest to, że rodzice (rodzic) mogą wykonywać władzę rodzicielską jednakże z pewnymi obostrzeniami, które mają na celu zapewnić prawidłowe funkcjonowanie w rodzinie a także zapewnić jej bezpieczeństwo. Ograniczenie władzy rodzicielskiej od jej zawieszenia albo pozbawienia odróżnia to, że nie jest „środkiem o jednolitej strukturze i jednoznacznych

⁵ H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 27.

⁶ Tamże, s. 27.

⁷ Tamże, s. 27.

⁸ Zob. art. 101 k.r.o.

⁹ Zgodnie z treścią art. 568 § 1 ustawy z dn. 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2018, poz. 155 j.t.) sądem opiekuńczym jest sąd rodzinny. Sądem wyłącznym właściwym do rozpoznania sprawy o pozbawienie lub ograniczenie władzy rodzicielskiej jest sąd opiekuńczy miejsca zamieszkania lub pobytu dziecka. Uchwała Sądu Najwyższego z dn. 21.11.1968 r., III CZP 105/67, OSNC 1968, nr 10, poz. 162.

konsekwencjach, zarządzenia ograniczające władze rodzicielską są środkami o dużym stopniu różnicowania i to w wielu aspektach¹⁰. Mówiąc o „odpowiednich zarządzeniach” sądu opiekuńczego należy mieć na uwadze to, że sąd musi właściwie rozstrzygnąć tzn. że orzeczenie nie może być zbyt „drastyczne” ze względu na dobro rodziny. Zarządzenia takie mają trwały albo doraźny charakter¹¹. Z kolei nie mają one charakteru nieodwracalnego ani penalnego¹².

2.3. Przyczyny ograniczenia władzy rodzicielskiej

Jak już wspomniano, ustawową przesłanką do wydania zarządzeń opiekuńczych jest „zagrożenie dobra dziecka”¹³. Przez „dobra dziecka” które jest naczelną zasadą prawa rodzinnego¹⁴, należy rozumieć „kompleks wartości o charakterze niematerialnym i materialnym niezbędnych do zapewnienia prawidłowego rozwoju fizycznego i duchowego dziecka oraz do należytego przygotowania go do pracy odpowiednio do jego uzdolnień, przy czym wartości te są zdeterminowane przez wiele różnorodnych czynników, których struktura zależy od treści stosowanej normy prawnej i konkretnej, aktualnie istniejącej sytuacji dziecka, zakładając zbieżność tak pojętego dobra dziecka z interesem społecznym”¹⁵. Są to więc wszelkie sytuacje, które mają negatywny wpływ na prawidłowy rozwój psychofizyczny oraz duchowy dziecka, a także zagrożenie jego interesów majątkowych i niemajątkowych¹⁶. Wobec braku ustawowej definicji „dobra dziecka”,

¹⁰ A. Łapiński, *dz. cyt.*, s. 56.

¹¹ T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2012, s. 243. Zauważyć należy, że zarządzenia opiekuńcze wymienione w treści art. 109 k.r.o. mają charakter jedynie przykładowy. Sąd może wydać inne zarządzenie jeżeli wymaga tego dobra dziecka i określona sytuacja. Taki pogląd reprezentuje: A. Łapiński, *dz. cyt.*, s. 55-56.

¹² Interesujące jest również postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 27.10.1997 r., III CKN 321/97, LEX nr 236525: „Ograniczenie władzy rodzicielskiej następuje w sytuacji zagrożenia dobra dziecka. Pozostaje bez znaczenia okoliczność, czy zagrożenie to zostało spowodowane niewłaściwym (w sensie pejoratywnym) postępowaniem rodziców, ich nieudolnością, czy też mylnym wyobrażeniem o tym, czego wymaga dobro dziecka. Nieistotne jest także, czy zachowanie się rodziców jest zawinione. Zarządzenia dopuszczalne na podstawie art. 109 k.r.o. nie stanowią represji w odniesieniu do rodziców, lecz środek ochrony zagrożonego dobra dziecka”.

¹³ Zob. art. 109 k.r.o.

¹⁴ H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 37; W. Stojanowska, *Dobro dziecka w aspekcie sprawowanej nad nim władzy rodzicielskiej*, „Studia nad Rodziną UKSW” (2000) nr 1(6), s. 55 i n.

¹⁵ W. Stojanowska, *Władza rodzicielska*, Warszawa 1988, s. 7-8.

¹⁶ K. Gromek, *Komentarz do art. 109 k.r.o.*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2016, wyd. 5, s. 3, Legalis nr 1117562.

w przypadkach orzekania przez sądy pozostawiona jest pewna swoboda decyzyjna sędziom w ocenie tego, czy można mówić o jego zagrożeniu¹⁷.

„Dobro dziecka” jest również niewątpliwie zagrożone w przypadku nieprawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej. Chodzi tu o następujące sytuacje – kary cielesne, brak należytej opieki albo brak opieki w ogóle nad dzieckiem, brak zainteresowania dzieckiem¹⁸. Nie tylko samo zagrożenie „dobro dziecka” jest przyczyną ograniczenia władzy rodzicielskiej, ale i również „brak wspólności domowej dziecka z obojgiem rodziców, a zwłaszcza konflikt między nimi, uzasadnia jakby prewencyjną interwencję ustawodawcy”¹⁹. Chodzi tutaj o pewną formę profilaktycznego działania, które ma na celu zapobiec dalszym naruszeniom a także spowodować polepszenie sytuacji w rodzinie.

Jeżeli zaś mowa o przyczynach ograniczenia władzy rodzicielskiej to należy wymienić np. przestępczość, nieporadność, przerzucanie pieczy nad dzieckiem na osoby trzecie, przewlekła choroba²⁰, brak w ogóle opieki nad dzieckiem, stosowanie kar cielesnych. Pośród przesłanek wszczęcia postępowania opiekuńczego, na pierwszy plan jednak wysuwa się demoralizacja rodziców (co często ma związek z niską wydolnością wychowawczą) oraz przemoc wobec dzieci lub drugiego małżonka²¹. Drugim częstym powodem ograniczenia władzy rodzicielskiej jest alkoholizm rodziców, szczególnie ojca dziecka. Taki wniosek nasuwa się z dostępnej literatury prawniczej i socjologicznej. Tytułem przykładu należy przybliżyć publikacje H. Doleckiego²², M. Safjana²³, M. Heine²⁴, I. Długoszewskiej²⁵, A. Łapińskiego²⁶, Z.

¹⁷ W. Stojanowska, *Dobro...*, s. 62-63; H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 38; A. Kiliańska, *Ograniczenie władzy rodzicielskiej*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” (2012), nr 18, s. 27.

¹⁸ A. Łapiński, *dz. cyt.*, s. 61-61. Autor ten dokonuje również podziału na przyczyny bezpośrednie i pośrednie ograniczenia władzy rodzicielskiej, opierając się w swoich rozważaniach na wnioskach z przeprowadzonych przez niego badań aktowych. Mówi także o sytuacjach, które mogą usprawiedliwiać zachowanie rodziców, a w których są oni zmuszeni do korzystania z pomocy innych osób. W tej mierze zwraca na różnicę pomiędzy niewłaściwym wykonywaniem władzy rodzicielskiej a innymi obiektywnymi przyczynami np. chorobą. Nie zawsze zatem przerzucanie odpowiedzialności i opieki nad dziećmi przez rodziców na inne osoby będzie przyczyną do ograniczenia tej władzy rodzicielskiej. A. Łapiński, *dz. cyt.*, s. 63.

¹⁹ T. Smyczyński, *dz. cyt.*, s. 242.

²⁰ H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 45 i n.; A. Łapiński, *dz. cyt.*, s. 62.

²¹ Sformułowano na podstawie badań: Z. Mańka, *Władza rodzicielska* Warszawa 1978, s. 49-50; A. Łapińskiego, *Ograniczenia...*, s. 55-67.

²² H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 62.

²³ M. Safjan, *Instytucja rodzin zastępczych. Problemy prawno-organizacyjne*, Warszawa 1982, s. 39.

²⁴ M. Heine, *Pedagogiczne następstwa ograniczenia władzy rodzicielskiej*, Wrocław 1991, s. 18.

²⁵ I. Długoszewska, *Przesłanki oraz skutki ograniczenia i pozbawienia władzy rodzicielskiej*, Warszawa 2012, s. 25.

²⁶ A. Łapiński, *dz. cyt.*, s. 64.

Mańka²⁷, M. Ochmańskiego²⁸. Mowa tutaj również o sytuacjach, kiedy to trudności w sprawowaniu władzy rodzicielskiej są też niezawinione²⁹. Inicjatorami wszczęcia postępowania o ograniczenie władzy rodzicielskiej są najczęściej instytucje takie jak Policja, szkoła, opieka społeczna³⁰ a także w niektórych przypadkach postępowanie podejmowane jest przez sąd z urzędu.

Mówiąc o przyczynach ograniczenia władzy rodzicielskiej, nie w sposób pominąć dyskusji o tym, czy słusznym stanie się wydanie zarządzeń opiekuńczych z powodu zaniedbania przez rodziców szczepień ochronnych dziecka³¹. Istotnym w mierze zdaje się odpowiedź na pytanie - czy odmowa rodziców jest sprzeczna z dobrem dziecka. Skoro więc co do zasady, rodzice kierują się dobrem dziecka, to czy w takiej sytuacji postępują odpowiednio w trosce o jego zdrowie. Drugą kwestią staje się to czy dziecko nie zaszczipione staje się „niebezpieczne” dla innych. Trafnym zdaje się być pogląd, iż nie poddanie dziecka szczepieniom (oprócz rzecz jasna przeciwwskazań medycznych) jest narażaniem jego zdrowia na niebezpieczeństwo a co za tym idzie narusza jego dobra, ale i również społeczne. Słusznym więc, staje się ingerencja sądu opiekuńczego we władzę rodzicielską w trybie z art. 109 k.r.o., a więc m.in. poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej nadzorowi kuratora sądowego³². Środek ten w tej sytuacji wydaje

²⁷ Z. Mańk, dz. cyt., s. 60.

²⁸ M. Ochmański, *Alkoholizm ojców a sytuacja rodzinna i szkolna dzieci*, Lublin 1997, s. 326.

²⁹ „Wydane przez sąd opiekuńczy zarządzenie poddania kontroli kuratora sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej zmierza do usunięcia wszelkiego rodzaju zagrożeń dobra dziecka bez względu na to, czy trudności w wykonywaniu władzy rodzicielskiej są przez rodziców zawinione”. Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 10.01.2000 r., III CKN 1126/99, LEX nr 51573.

³⁰ A. Prusinowska-Marek, *Skuteczność i celowość prowadzenia długoletnich nadzorów wykonywanych przez kuratorską służbę sądową w sprawach opiekuńczych*, „Prawo w działaniu” (2017), nr 29, s. 9; H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 92; I. Długoszewska, dz. cyt., s. 26.

³¹ Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dn. 8.01.2016 r., V KK 306/15, Lex nr 1963649: „Obowiązek rodziców poddania dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym jest obowiązkiem prawnym, od którego uwolnić mogą jedynie konkretne przeciwwskazania lekarskie do szczepienia. (...)Wynikający z przepisów obowiązek poddania dziecka szczepieniu ochronnemu jest bezpośrednio wykonalny. Jego niedochowanie aktualizuje obowiązek wszczęcia postępowania egzekucyjnego, którego zamierzonym rezultatem ma być poddanie dziecka szczepieniu ochronnemu. Zaniedbanie poddania się obowiązkowemu szczepieniu, mimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej rodzi odpowiedzialność karno-administracyjną przewidzianą w art. 115 § 1 k.w. (Ustawa z dn. 20.05.1971 r., *Kodeks wykroczeń*, Dz.U. 2018, poz. 79, j.t., dalej jako k.w.) Tej samej odpowiedzialności podlega też ten, kto sprawując pieczę nad osobą małoletnią lub bezradną, pomimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej, nie poddaje jej określönemu szczepieniu ochronnemu (art. 115 § 2 k.w.)”.

³² J. Kosonoga-Zygmunt, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2016 r.*, V KK 306/15, „Prokuratura i Prawo” (2016), nr 11, s. 177.

się być najmniej dolegliwym spośród katalogu wymienionego w art. 109 k.r.o. albo od pozbawienia władzy rodzicielskiej³³.

Kolejnym kontrowersyjnym tematem do dyskusji o zagrożeniu dobru dziecka jest to czy wykonanie tatuażu na ciele małoletniego może spowodować naruszenie jego dobra, a tym samym stanowiłoby przesłankę do ograniczenia władzy rodzicielskiej. Słusznym w tej mierze zdaje się być pogląd, że wykonanie tatuażu małemu dziecku powinno spotkać się z ingerencją sądu opiekuńczego ramach art. 109 k.r.o., gdyż rodzice, zawierając umowę w tym zakresie, naruszają zasadę dobra dziecka³⁴. Jednakże jest to tematyka bardzo rozległa i wykraczająca poza ramy niniejszego artykułu.

2.4. Przykłady zarządzeń opiekuńczych

Sąd w wyżej wymienionych sytuacjach, może wydać zarządzenia opiekuńcze takie jak np.³⁵: „może zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń; określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun; poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego; skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi”³⁶.

³³ Tamże, s. 177-178.

³⁴ J. Haberko, *Umowa o wykonanie tatuażu ze szczególnym uwzględnieniem tatuażu na ciele małoletniego*, „Przegląd Sądowy” (2014), nr 9, s. 31 i n.

³⁵ Zauważyć należy, że art. 109 § 2 k.r.o. zawiera tylko przykładowe wyliczenie zarządzeń opiekuńczych (zob. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 9.06.1976 r., III CZP 46/75, OSNCP 1976/9, poz. 184). Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13.09.2000 r., II CKN 1141/00, LEX nr 51969, którego teza brzmi: „Z treści art. 109 § 1 k.r.o. wynika dyrektywa profilaktycznego działania sądu nakazująca podjęcie ingerencji w sferę władzy rodzicielskiej już w razie zagrożenia dobra dziecka, by zapobiec ujemnym skutkom niewłaściwego lub nieudolnego jej sprawowania”.

³⁶ Zob. art. 109 k.r.o.

Wspomnieć należy również o tym, że *ex lege* ograniczenie władzy rodzicielskiej następuje w przypadku całkowitego ubezwłasnowolnienia dziecka (art. 108 k.r.o.). Rodzice nadal sprawują władzę rodzicielską jednak ulegają takim ograniczeniom jakim podlega opiekun. Z kolei piecza rodziców nad majątkiem i osobą dziecka podlega nadzorowi sądu opiekuńczego (art. 155 § 1 k.ro.). Ponadto zgodnie z treścią art. 569 § 2 kodeksu postępowania cywilnego³⁷, w wypadkach nagłych sąd opiekuńczy wydaje z urzędu wszelkie potrzebne zarządzenia nawet w stosunku do osób które nie podlegają jego właściwości miejscowej, zawiadamiając o tym sąd miejscowo właściwy³⁸. Dzieje się tak np. w przypadku kiedy rodzice odmawiają zgody na zabieg operacyjny dziecka ze względu na transfuzję krwi.

3. Nadzór kuratora jako jedno z najczęściej stosowanych zarządzeń opiekuńczych

3.1. Istota nadzoru kuratora

Niewątpliwie najczęściej stosowanym zarządzeniem sądu opiekuńczego jest nadzór kuratora sądowego. Wniosek taki nasuwa się m.in. z prac I. Długoszewskiej³⁹, H. Doleckiego⁴⁰, Z. Mańka⁴¹ a także z wielu artykułów⁴². Celem nadzoru kuratora nie jest „napiętnowanie” danej rodziny ale ukierunkowanie jej na właściwe funkcjonowanie i podjęcie profilaktycznych działań mających zapobiec patologiom. Jest to pewna forma „pomocy bezpośredniej sądu” a także służy „monitorowaniu sytuacji dziecka”⁴³. Słusznym zdaje się być podgląd, że skoro

³⁷ Ustawa z dn. 17 listopada 1964 r., *Kodeks postępowania cywilnego*, Dz.U.2018.155 j.t., dalej jako k.p.c.

³⁸ Sąd opiekuńczy, rozstrzygając merytorycznie wniosek o wydanie zarządzenia tymczasowego w przedmiocie ograniczenia władzy rodzicielskiej, dokonanego zarządzeniem wydanym na podstawie art. 569 § 2 k.p.c., orzeka w składzie jednego sędziego i dwóch ławników (Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20.11.2008 r., III CZP 109/08, LEX nr 478178; Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20.11.2008 r., III CZP 110/08, OSNC 2009, nr 5, poz. 70).

³⁹ Tamże, s. 26.

⁴⁰ H. Dolecki, *Ingerencja...*, s. 43.

⁴¹ Z. Mańk, *dz. cyt.*, s. 60.

⁴² A. Prusinowska-Marek, *dz. cyt.*, s. 8; A. Kiliańska, *dz. cyt.*, s. 27.

⁴³ Tamże, s. 8. Podobnie A. Kiliańska, *dz. cyt.*, s. 27-28; T. Jedynak, *Zadania kuratorów sądowych* [w:] *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, pod red. T. Jedynaka, K. Stasiaka, Warszawa 2008, s. 69-70.

nadzór kuratora jest „wypośredkowanym” środkiem ingerencji sądu, to jest to środek mało inwazyjny i „niezmieniający środowiska życiowego dziecka”⁴⁴.

Dla uzasadnienia powyższych twierdzeń, warto również przybliżyć statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości z których to wynika duży wpływ spraw o pozbawienie, zawieszenie i ograniczenie władzy rodzicielskiej. Tak więc, w roku 2016 r. łącznie wpłynęło do sądów spraw o pozbawienie, zawieszenie i ograniczenie władzy rodzicielskiej 38.203 z których to orzeczenia wydano w 23.579 sprawach, z tego zaledwie 565 spraw to sprawy o zawieszenie władzy rodzicielskiej, o pozbawienie 10.138 a o ograniczenie 12.876 spraw⁴⁵. Podobnie te liczby kształtowały się w 2015 r. - wpłynęło 43.041 spraw, orzeczono w 41.140, z czego ograniczono władzę rodzicielską w 13.545 sprawach⁴⁶. Z tego wynika, że ograniczenie władzy rodzicielskiej jest najczęściej wybieraną formą ingerencji sądu w jej wykonywanie⁴⁷.

Warto również zauważyć, że pod koniec roku 2016 w kraju funkcjonowało 99 ośrodków kuratorskich⁴⁸.

Dla porównania, w mniejszej jednostce organizacyjnej w 2016 r. tj. w obrębie Sądu Rejonowego w Tarnobrzegu było łącznie wniesionych 44 o pozbawienie, ograniczenie i zawieszenie, z czego 14 spraw to o ograniczenie władzy rodzicielskiej⁴⁹. Jeżeli chodzi o osoby małoletnie, którym rodzicom ograniczono władzę rodzicielską w 2016 r. to było ich w liczbie 429, z których to 382 małoletnich podlegało pod nadzór kuratora⁵⁰. Podobnie to kształtowało się w 2015 r. - 417 małoletnich którym rodzicom ograniczono władzę rodzicielską, z tego 367 małoletnich pozostawało pod nadzorem kuratora sądowego. W 2016 r. w sądzie

⁴⁴ T. Jedynak, *Nadzór kuratora sądowego* [w:] *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, pod red. T. Jedynaka, K. Stasiaka, Warszawa 2008, s. 379,382.

⁴⁵ Na następny okres pozostało spraw 15.247. <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp na 30.01.2018 r.).

⁴⁶ Łączna liczba spraw o pozbawienie, zawieszenie i ograniczenie władzy rodzicielskiej – 24.746. Pozbawiono władzy rodzicielskiej w 10.675 sprawach, zawieszono w 526 sprawach. Na kolejny okres pozostało 16.997 spraw. <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp na 30.01.2018 r.).

⁴⁷ Zdumiewająca jest również liczba małoletnich których rodzicom ograniczono władzę rodzicielską w 2016 r. - 171.904, a w 2015 r. - 184.358. Pod nadzorem kuratora w 2016 r. pozostawało 126.404 małoletnich a w 2015 r. - 135.524. <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp na 30.01.2018 r.).

⁴⁸ Opracowanie Komisji ds. Monitorowania Warunków Pracy, Płac i Obciążeń Obowiązkami Kuratorów Krajowej Rady Kuratorów Sądowych, *Kuratorska służba sądowa w Polsce*, s. 31, <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2017/06/Opracowanie-2017.pdf> (dostęp na 30.01.2018 r.).

⁴⁹ Sprawozdania statystyczne za rok 2016, <http://tarnobrzeg.sr.gov.pl/content/baza-statystyczna> (dostęp na 30.01.2018 r.).

⁵⁰ Podane dane dotyczą ogólnej liczby dzieci pod nadzorem kuratora, a nie tylko liczbę nadzorów objętych w danym roku.

w Tarnobrzegu było 8 zespołów kuratorskich, w tym 54 kuratorów⁵¹. Z kolei w 2015 r. było wniesionych 33 sprawy, z czego to 19 o pozbawienie, 1 zawieszenie, 2 ograniczenie władzy rodzicielskiej⁵².

Dla porównania, we wcześniejszych latach liczby te kształtowały się podobnie. Ograniczenie władzy rodzicielskiej było najczęstszym orzeczeniem sądu opiekuńczego, a dozór kuratora był orzekany w największej ilości spraw z tego zakresu. Na potwierdzenie tego należy przybliżyć statystyki z lat 1989-1992 z rejonu Sądu w Tarnobrzegu, z których to wynika że: w 1989 r. spośród wszystkich spraw to 48 spraw o ograniczenie władzy rodzicielskiej, w tym 23 nadzorów kuratora. W 1990 r. spośród wszystkich 41 spraw o ograniczenie w tym tylko orzeczono 9 nadzorów kuratora. Natomiast w 1991 r. można wyszczególnić 44 spraw o ograniczenie w wydano 21 nadzorów kuratora. A w 1992 r. 34 spraw o ograniczenie z których to w 15 sprawach orzeczono nadzór kuratora⁵³.

Katalog przyczyn które uzasadniały podjęcie postępowania sądowego na przestrzeni lat co do zasady nie uległ zmianie. Wciąż są to sytuacje takie jak alkoholizm, nieporadność rodziców a co za tym idzie niedostosowanie społeczne, przypadki przemocy w rodzinie. Postępowanie podejmowało również wskutek absencji w szkole lub ucieczek z domu i problemów wychowawczych.

3.2. Zadania kuratora sądowego

Ustawa o kuratorach sądowych⁵⁴ nie przedstawia obowiązków i uprawnień kuratora, a jedynie odwołuje do stosownego rozporządzenia. Zgodnie z treścią art. 12 powołanej ustawy: „Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych, uwzględniając potrzebę szybkiego wykonywania orzeczeń sądu oraz zagwarantowania praw i interesów podopiecznych⁵⁵. Mowa tutaj o Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 12.06.2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych⁵⁵.

⁵¹ Opracowanie Komisji ds. Monitorowania Warunków Pracy, Płac i Obciążeń Obowiązkami Kuratorów Krajowej Rady Kuratorów Sądowych, *Kuratorska służba sądowa w Polsce*, s. 37; <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2017/06/Opracowanie-2017.pdf> (dostęp na 30.01.2018 r.).

⁵² Sprawozdania statystyczne za rok 2015, <http://tarnobrzeg.sr.gov.pl/content/baza-statystyczna> (dostęp na 30.01.2018 r.).

⁵³ Ustalono na podstawie repertoriów sądowych i zachowanych akt spraw Sądu Rejonowego w Tarnobrzegu.

⁵⁴ Ustawa z dn. 27.07.2001 r., o kuratorach sądowych, Dz.U. 2017, poz. 60, j.t.

⁵⁵ Dz.U. z 2014 r. poz. 989, j.t.

Zgodnie z treścią § 2 Rozporządzenia, powierzenie nadzoru kuratorowi powinno nastąpić bezzwłocznie, nie później niż w ciągu 14 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, albo od dnia zwrotu akt sądowi I instancji lub od otrzymania orzeczenia do wykonania⁵⁶.

Wśród czynności podejmowanych przez kuratora należy wymienić m.in.: udzielenie podopiecznemu pomocy w organizowaniu nauki, pracy i czasu wolnego oraz w rozwiązaniu trudności życiowych, kontrolowanie zachowania podopiecznego w miejscu zamieszkania, pobytu, nauki i pracy oraz współdziałanie z organizacjami, instytucjami, stowarzyszeniami i innymi podmiotami, których celem działania jest pomoc podopiecznym⁵⁷.

Kurator rodzinny składa sądowi pierwsze sprawozdanie z objęcia nadzoru, nie później niż w ciągu 14 dni od dnia nawiązania kontaktu z podopiecznym, kolejne zaś sprawozdania z przebiegu nadzoru - na żądanie sądu lub w terminach określonych przez sąd. W sprawozdaniu z objęcia nadzoru kurator rodzinny przedstawia diagnozę środowiskową, zamierzenia resocjalizacyjne, metody prowadzenia nadzoru, warunki osobiste i bytowe podopiecznego, zadania do realizacji, prognozę resocjalizacyjną oraz podaje źródła informacji o podopiecznym. Kurator rodzinny, przeprowadzając wywiad środowiskowy, zwany dalej „wywiadem”, ustala okoliczności określone przez sąd lub sędziego albo kontroluje sposób wykonywania orzeczenia przez uprawnione podmioty⁵⁸.

Ponadto zgodnie z treścią § 10 tego Rozporządzenia, kurator rodzinny któremu zlecono obecność przy kontaktach rodziców z dziećmi, ustalonych przez sąd opiekuńczy, stawia się w określonym w postanowieniu sądu terminie i miejscu i jest obecny przez cały czas trwania kontaktu, zapewniając, by kontakt ten trwał dłużej, niż postanowił sąd a także składa sądowi pisemną notatkę.

3.3. Istota pracy kuratora

Z uwagi na powyższe należy stwierdzić, że kurator wykonuje wszelkie zadania związane z wykonywaniem zarządzeń sądu⁵⁹. Obejmuje on nadzór na mocy postanowienia sądu, jest w tej mierze organem, który posiada szerokie kompetencje. Brak jednak jednolitego określenia w przepisach jaki miałyby mieć cel

⁵⁶ § 2 Rozporządzenia. Zob. też A. Prusinowska-Marek, *dz. cyt.*, s. 10.

⁵⁷ Zob. § 3 Rozporządzenia.

⁵⁸ Zob. § 4 i § 6 Rozporządzenia.

⁵⁹ H. Haak, *Próba określenia roli kuratorów rodzinnych [w:] Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, pod red. T. Jedynaka, K. Stasiaka, Warszawa 2008, s. 379,382.

nadzoru kuratora a także jakie działania wchodzą w zakres pojęcia „nadzór”. Skoro więc nadzór prowadzi się poprzez składanie do sądu opiekuńczego m.in. sprawozdań⁶⁰, to w przypadku wykrycia wszelkich nieprawidłowości sąd ma możliwość działania⁶¹.

Bezspornie „praca kuratora sądowego z rodziną wieloproblemową, podobnie jak praca asystenta, musi być długotrwała. Wymaga wszechstronnej wiedzy na temat specyfiki problemów rodziny i sposobów wprowadzania zmian w jej funkcjonowaniu. Z doświadczeń asystentury rodzinnej wynika, że w przypadku rodzin, w których nie występują przewlekłe problemy, np. upośledzenie umysłowe, choroba psychiczna, choroba alkoholowa, optymalny czas pracy asystenta to 2–3 lata”⁶². Zgodnie z treścią art. 109 k.r.o. wykonywanie władzy rodzicielskiej jest poddane pod nadzór kuratora, a więc kurator wkracza w sferę bardzo prywatną i osobistą, w stosunki między rodzicami a dziećmi. Brak jednak uregulowania obowiązków i praw podopiecznych. Podobnie brak jest stosownych przepisów co w sytuacjach, kiedy podopieczni nie chcą współpracować albo bywają również niebezpieczni. Jedyne co kurator może zrobić w tym wypadku to poinformować sąd o braku możliwości współpracy⁶³.

Niewątpliwie praca kuratora opiera się na zasadach humanitarnych oraz egalitarnych⁶⁴. Podkreśla się słuszną funkcję wychowawczą nadzoru kuratora sądowego⁶⁵. Jest to trudna pracą z uwagi na to, że czasem kurator traktowany jest jak osoba niepożądana która wchodzi w życie rodzinne. Jeżeli brak jest świadomości swoich problemów i otwartości z strony rodziny, to praca z kuratorem jest trudna i nie będzie przynosić spodziewanych efektów⁶⁶. W literaturze często podkreśla się, że praca kuratora polega na pracy z całą rodziną⁶⁷. Słusznym jest twierdzenie, że efektywność pracy kuratora zależy od tego jaką pozycję zajmuje on w danej rodzinie⁶⁸.

⁶⁰ Pojęcie „nadzoru” należy rozumieć nie tylko jako pewną formę kontroli ale i również opiekę nad osobami. Tak. T. Jedynak, *Nadzór...*, s. 379, 382.

⁶¹ A. Kiliańska, *dz. cyt.*, s. 27; I. Mudrecka, *dz. cyt.*, s. 65-66.

⁶² A. Prusinowska-Marek, *dz. cyt.*, s. 37.

⁶³ T. Jedynak, *Rola kuratora rodzinnego w postępowaniu sądowym*, s. 10: <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2010/07/kurator-w-kpc-problemy-28072010.pdf> (dostęp na 30.01.2018 r.).

⁶⁴ ⁶⁴ Z. Ostrihanska, A. Greczuszkin, *Praca z indywidualnym przypadkiem w nadzorze rodzinnego kuratora sądowego*, Lublin 2005, s. 11.

⁶⁵ Tamże, s. 27. Podobnie H. Haak, *dz. cyt.*, s. 382-383.

⁶⁶ Interesującą pozycją na temat pozycji kuratora z perspektywy nadzorowanych jest publikacja I. Mudreckiej, *Rodziny kurator sądowy w percepcji nadzorowanych*, Opole 1997, która to porusza społeczne aspekty pracy kuratora.

⁶⁷ Tamże, s. 23.

⁶⁸ W tym względzie wyróżnia się 3 pozycje: peryferyjną, obwodową oraz osoby znaczącej. I. Mudrecka, *dz. cyt.*, s. 53 i n.

Jak już wspomniano, zamierzonym efektem pracy kuratora jest nie tylko zmniejszenie przemocy w życiu społecznym, ale ponadto ma działać profilaktycznie na oznaczoną rodzinę ale również na społeczeństwo. Praca kuratora polega na systemie kontroli danej osoby ale i również na pracy z indywidualnym przypadkiem (*casework*)⁶⁹.

W tym miejscu warto jeszcze wspomnieć o czynnościach które kurator podejmować „nie powinien”. Wśród nich należy wymienić wszelkie czynności administracyjno-biurowe a także te, które są zaprzeczeniem jego ustawowych czynności. Rzeczą oczywistą jest, że następstwem pracy kuratora jest jak już wspomniano, sporządzanie sprawozdań, kart czynności oraz notatek, ale słusznie nie może prowadzić on urzędzeń ewidencyjnych (tj. repertoria, zbiory wokand, wykazy itd.), podejmować czynności związanych z korespondencją. Zadania te bowiem należą do sekretariatu sądu⁷⁰. Czynności te, bowiem powodują nie tylko nadmiar pracy kuratorów ale i również mieszanie się ról sekretarza i kuratorów⁷¹. Niewątpliwie czynności podejmowane przez kuratorów wymagają nie tylko czasu (jeśli chodzi o sporządzenie sprawozdań, wywiadów), ale i również odpowiedniego przygotowania merytorycznego i pedagogicznego do wykonywanej pracy, szczególnie jeśli chodzi o osoby małoletnie.

Zakres pracy kuratorów obejmuje mir domowy, a więc sferę osobistą i prywatną stosunków między ludzkich z tego względu zatem niewystarczające jest unormowanie tych przepisów w aktach rangi „podstawowej”⁷². Uregulowałyby to pracę kuratorów a co za tym idzie - nie tylko podniosło ich rangę, status w społeczeństwie ale i również ułatwiło im pracę. Jeżeli praca kuratora będzie wykonywana prawidłowo, w oparciu o trafne rozwiązania prawne to będzie przynosić większe efekty.

⁶⁹ K. Gromek, *Komentarz do art. 109 k.r.o.*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2016, wyd. 5, s. 4, Legalis nr 1117562. Podobnie I. Mudrecka, *dz. cyt.*, s. 65.

⁷⁰ T. Jedynak, *Zadania...*, s. 69-70. Zob. też Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r., w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, Dz. Urz. Ministra Sprawiedliwości, nr 5, poz. 22. Zgodnie z § 4 powołanego zarządzenia: Zakres zadań sekretariatu obejmuje: wszystkie czynności związane z prowadzeniem akt spraw sądowych oraz urzędzeń ewidencyjnych służących do ich rejestrowania, wykonywaniem wydanych w sprawach sądowych zarządzeń prezesa sądu, przewodniczącego wydziału, sędziów i referendarzy sądowych, protokołowaniem na rozprawach i posiedzeniach sądu, sporządzaniem sprawozdań statystycznych, a także innych czynności przewidzianych w regulaminie wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych i w przepisach szczególnych.

⁷¹ T. Jedynak, *Zadania...*, s. 73-74.

⁷² T. Jedynak, *Rola...*, s. 10-11: <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2010/07/kurator-w-kpc-problemy-28072010.pdf> (dostęp na 30.01.2018 r.).

4. Uwagi końcowe

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, że ingerencja sądu opiekuńczego w wykonywanie władzy rodzicielskiej jest tematyką istotną i interesującą z punktu widzenia prawników, socjologów i pedagogów ale i również aktualną i wymagającą ciągłych badań w tym zakresie. Najczęstszą formą ograniczenia władzy rodzicielskiej jest nadzór kuratora – jest to zarządzenie „wypośredkowane” nie tylko ze względu na jego umiejscowienie w akcie prawnym ale i również w ujęciu praktycznym. Jak już wspomniano kurator mimo, że sprawuje nadzór to nie jest on formą dolegliwą dla rodziny i czasami może stać się tylko biernym obserwatorem sytuacji w rodzinie, ale niekiedy może być dla tej rodziny oparciem. Mimo to jest on nie zastąpioną formą pomocy dla sądu jeżeli chodzi o wgląd w sytuację osoby małoletniej i jej rodziców.

Do współczesnych problemów z jakimi muszą się zmierzyć prawnicy należy nie tylko wzrost samych spraw ale i również pojawia się nowy katalog przyczyn które są uzasadnieniem orzekania o ograniczeniu władzy rodzicielskiej. W tym względzie, warto przemyśleć to czy nadzór kuratora jest odpowiednią oraz wystarczającą instytucją i odpowiedzią na nowe problemy rodziny. Wydawać by się mogło, że środek ten jest wyrazem powściągliwości i schematyczności sędziów. Jednak w aktualnej prawnej rzeczywistości brak jest „doskonałego” środka który by nie wpływał zbyt drastycznie na rodzinę. Idąc za słowami H. Haaka należy mieć na względzie to, że „ingerencja sądu z błahych przyczyn może przynieść więcej szkody niż pożytku”⁷³.

Skoro nadzór kuratora jest najczęściej wybieranym środkiem ograniczenia władzy rodzicielskiej, to warto pochylić również się nad problemem dotyczącym samych kuratorów - czy z powodu nadmiaru spraw wypełniają swoje obowiązki prawidłowo, czy nie są obciążani dodatkowo innymi czynnościami a także, czy właściwie jest unormowany ich status w obecnym systemie prawnym. Niewątpliwie jest to tematyka interesująca i wymagająca dalszych badań w tym zakresie.

Bibliografia

Akty prawne:

Ustawa z dn. 25.02.1964 r., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Dz.U. 2017, nr 682 j.t.

Ustawa z dn. 27.07.2001 r., *o kuratorach sądowych*, Dz.U. 2017, poz. 60, j.t.

Ustawa z dn. 17.11.1964 r., *Kodeks postępowania cywilnego*, Dz.U.2018.155 j.t.

⁷³ H. Haak, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Władza rodzicielska. Komentarz*, Toruń 1995, s. 149.

- Ustawa z dn. 20.05.1971 r., *Kodeks wykroczeń*, Dz.U. 2018, poz. 79, j.t.
- Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 12.06.2003 r., w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych, Dz.U. z 2014 r. poz. 989, j.t.
- Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 12.12.2003 r., w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, Dz. Urz. Ministra Sprawiedliwości, nr 5, poz. 22

Orzecznictwo:

- Uchwała Sądu Najwyższego z dn. 21.02.1968 r., III CZP 105/67, OSNC 1968, nr 10, poz. 162
- Uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dn. 8.03.2006 r., III CZP 98/05, OSNC 2006/10, poz. 158
- Uchwała Sądu Najwyższego z dn. 20.11.2008 r., III CZP 110/08, OSNC 2009, nr 5, poz. 70
- Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dn. 9.06.1976 r., III CZP 46/75, OSNCP 1976/9, poz. 184
- Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 8.01.2016 r., V KK 306/15, LEX nr 1963649
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 27.10.1997 r., III CKN 321/97, LEX nr 236525
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 4.03.1999 r., II CKN 1106/98, LEX nr 1125073
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 10.01.2000 r., III CKN 1126/99, LEX nr 51573
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 5.05.2000 r., II CKN 761/00, LEX nr 51982
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 13.09.2000 r., II CKN 1141/00, LEX nr 51969
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 20.11.2008 r., III CZP 109/08, LEX nr 478178

Literatura:

- Długoszewska I., *Przesłanki oraz skutki ograniczenia i pozbawienia władzy rodzicielskiej*, Warszawa 2012
- Dolecki H., *Ingerencja w sprawowanie władzy rodzicielskiej*, Warszawa 1983
- Dolecki H., *Władza czy piecza rodzicielska*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” (1979), Prawo LXXIV
- Gromek K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2016, wyd. 5, s. 4, Legalis nr 1117562
- Haak H., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Władza rodzicielska. Komentarz*, Toruń 1995
- Haberko J., *Umowa o wykonanie tatuażu ze szczególnym uwzględnieniem tatuażu na ciele małoletniego*, „Przegląd Sądowy” (2014), nr 9
- Heine M., *Pedagogiczne następstwa ograniczenia władzy rodzicielskiej*, Wrocław 1991
- Jedynak T., Stasiak K. (red.), *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, Warszawa 2008

- Kiliańska A., *Ograniczenie władzy rodzicielskiej*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” (2012), nr 18
- Kosonoga-Zygmunt J., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2016 r.*, V KK 306/15, „Prokuratura i Prawo” (2016), nr 11
- Łapiński A., *Ograniczenia władzy rodzicielskiej*, Warszawa 1975
- Mańk Z., *Władza rodzicielska*, Warszawa 1978
- Mudrecka I., *Rodziny kurator sądowy w percepcji nadzorowanych*, Opole 1997
- Ochmański M., *Alkoholizm ojców a sytuacja rodzinna i szkolna dzieci*, Lublin 1997
- Ostrihanska Z., Greczuszkin A., *Praca z indywidualnym przypadkiem w nadzorze rodzinnego kuratora sądowego*, Lublin 2005
- Prusinowska-Marek A., *Skuteczność i celowość prowadzenia długoletnich nadzorów wykonywanych przez kuratorską służbę sądową w sprawach opiekuńczych*, „Prawo w działaniu” (2017), nr 29
- Safjan M., *Instytucja rodzin zastępczych. Problemy prawno-organizacyjne*, Warszawa 1982
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2012
- Stojanowska W., *Dobro dziecka w aspekcie sprawowanej nad nim władzy rodzicielskiej*, „Studia nad Rodziną UKSW” (2000) nr 1(6)
- Stojanowska W., *Władza rodzicielska*, Warszawa 1988

Netgrafia:

- <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2010/07/kurator-w-kpc-problemy-28072010.pdf>
- <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2017/06/Opracowanie-2017.pdf> <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> T
- <http://tarnobrzeg.sr.gov.pl/content/baza-statystyczna>

Streszczenie

W artykule przedstawiono jedno z możliwych zarządzeń opiekuńczych w postaci nadzoru kuratora sądowego. Niewątpliwie jest to najczęściej stosowany środek ograniczenia władzy rodzicielskiej. Podjęta tematyka dotyczy pojęcia i treści władzy rodzicielskiej, przyczyn jej ograniczenia. Szczególna uwaga została poświęcona statusowi prawnemu kuratora sądowego, jego zadaniom oraz jego roli jaką pełni w stosunkach między rodzicami a dziećmi.

SŁOWA KLUCZOWE: władza rodzicielska, ograniczenie władzy rodzicielskiej, kurator sądowy, zarządzenia opiekuńcze, kodeks rodzinny i opiekuńczy

Summary

The article presents one of the possible care orders in the form of court supervision. Undoubtedly, this is the most common means of limiting parental responsibility. The subject matter concerns the concept and content of parental authority, the reasons for its limitation. Particular attention has been paid to the legal status of the probation officer, his tasks and his role in relations between parents and children.

KEY WORDS: parental authority, limitation of parental authority, probation officer, care instructions, Family and Guardianship Code

Autor

Małgorzata Szydło-Kalinka – mgr, doktorantka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, główne dziedziny działalności naukowej: prawo cywilne, prawo rodzinne, socjologia i historia prawa.